

DE ISOPODE ANILOCRA PHYSODES (LINNAEUS, 1758) VOOR DE NEDERLANDSE KUST GEVONDEN

door

L. B. HOLTHUIS

Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden

Op 27 november 1964 werd door de trawler HD4 uit Den Helder bij de ST 2 boei in de zuidelijke Noordzee ($53^{\circ}33'N$ $4^{\circ}02'E$) een geparasiteerde zeekarper, *Spondyllosoma cantharus* (Gmelin), gevangen op een diepte van 33 m. De parasiet bleek een wijfje te zijn van *Anilocra physodes* (L.), een tot de familie der Cymothoidae behorende soort van pissebedden. Het dier had een totale lengte van 39 mm en was zodanig aan de kop van de zeekarper vastgehecht, dat de kop van de parasiet zich boven het linkeroog van zijn gastheer bevond.

Door vriendelijke bemiddeling van de heer C. Swennen van het Nederlandse Instituut voor het Onderzoek der Zee te Texel (toen nog te Den Helder), werd de Isopode ter determinatie naar het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie gezonden. Tevens verstrekte de Heer Swennen belangrijke gegevens over het dier, waarvoor ik hem hier gaarne mijn dank betuig.

Deze vangst van *Anilocra* is de eerste zekere vondst van dit geslacht in de Noordzee. In de bewerking van de Isopoda voor de serie „Die Tierwelt der Nord- und Ostsee” door Nierstrasz & Brender à Brandis (1930), wordt *Anilocra* dan ook niet genoemd.

Anilocra physodes is een algemeen bekende visparasiet in de Middellandse Zee; zij werd van daar reeds vermeld in de werken van de 16e eeuwse auteurs Belon (1553) en Rondelet (1554), die haar aanduiden als *Asilus marinus* (zeebrems) resp. *Pediculus Marinus* (zeeluis). Aan de Atlantische kust van Europa was de soort tot nu toe niet noordelijker bekend dan van het Kanaal (tot de Kanaal Eilanden en de zuidkust van Engeland). Bij Roscoff in Bretagne is *Anilocra* beslist algemeen te noemen, terwijl zij aan de Engelse zuidkust schaars is; de eerst bekende Engelse vondst van de soort (bij Plymouth) dateert van 1951.

Er bestaat nog een opgave over het voorkomen van deze soort van voor de kust van België, maar deze opgave werd over het algemeen als twijfelachtig beschouwd. P. J. van Beneden (1871: 45), namelijk, vermeldde in zijn bewerking van de vissen van België, onder de naam *Anilocra mediterranea* (een jonger synoniem van *A. physodes*), een parasiet die hij had gevonden

op *Labrus bergylta* Ascanius. Daar Van Beneden opmerkte: „Nous avons reçu ce poisson en vie avec des homards de Norvège”, werd door latere auteurs er aan getwijfeld of dit materiaal werkelijk uit de Belgische wateren stamde. Het is echter mogelijk dat Van Beneden met „homards de Norvège” niet bedoelde „zeekreeften uit Noorwegen”, doch „Noorse kreeften”, d.i. *Nephrops norvegicus* (L.), hoewel hij deze laatstgenoemde soort in zijn overzicht van de Belgische Crustacea (Van Beneden, 1861: 139) „*Néphrops norvégien*” noemde. Ook het feit dat *Anilocra* niet uit Noorwegen bekend is, maakt de herkomst van Van Beneden's materiaal uit Noorwegen zeer onwaarschijnlijk. Hoe het ook zij, de vondst van *Anilocra physodes* voor onze Waddeneilanden maakt de opgave van Van Beneden veel geloofwaardiger. Ook Maitland (1897: 39) noemde, blijkbaar op gezag van Van Beneden, *Anilocra mediterranea* in zijn lijst van Nederlandse en Belgische dieren. Holthuis (1950: 7) besprak de opgave van Van Beneden vrij uitvoerig en kwam, om de reeds boven genoemde redenen, tot de conclusie dat deze twijfelachtig was.

Anilocra physodes is vooral bekend als parasiet van vissen die tot de familie Labridae behoren. Bij Roscoff werd zij het meest gevonden op *Crenilabrus melops* (L.) en *Labrus bergylta* Ascanius; bij Plymouth werd zij aangetroffen op de Mullide *Mullus surmuletus* L. en, vreemd genoeg, op de fluwelen zeemuis *Aphrodite aculeata* L., maar deze laatste gastheer is stellig niet een normale voor *Anilocra*. De zeekarper, *Spondyliosoma cantharus*, waarop het hier behandelde dier uit de Noordzee parasiteerde, behoort tot de familie Sparidae, die vrij nauw met de Labridae verwant is.

Van onze inheemse zee-isopoden lijken de *Aega* soorten nog het meest op *Anilocra*. Bij *Anilocra* echter bestaan de flagellen van de antennulae en antennae uit slechts enkele segmenten, die ongeveer zo groot zijn als de leden van de steel, zodat er geen duidelijke afscheiding tussen steel en flagel te zien is. Verder zijn niet alleen de eerste drie, maar ook de vierde t/m zevende pereopoden van scherpe haakvormige klauwen voorzien, waarmee de dieren zich aan hun gastheer vasthechten. Het telson is niet driehoekig maar met een breed afgeronde onregelmatige achterrand. De uropoden dragen geen tandvormig uitsteeksel aan de binnenzijde van de protopodiet, terwijl de exopodiet veel langer is dan de endopodiet; de beide laatste zijn slank en reiken voorbij het telson.

Een uitvoerige studie over de biologie van *Anilocra physodes* is door Legrand (1952) gepubliceerd.

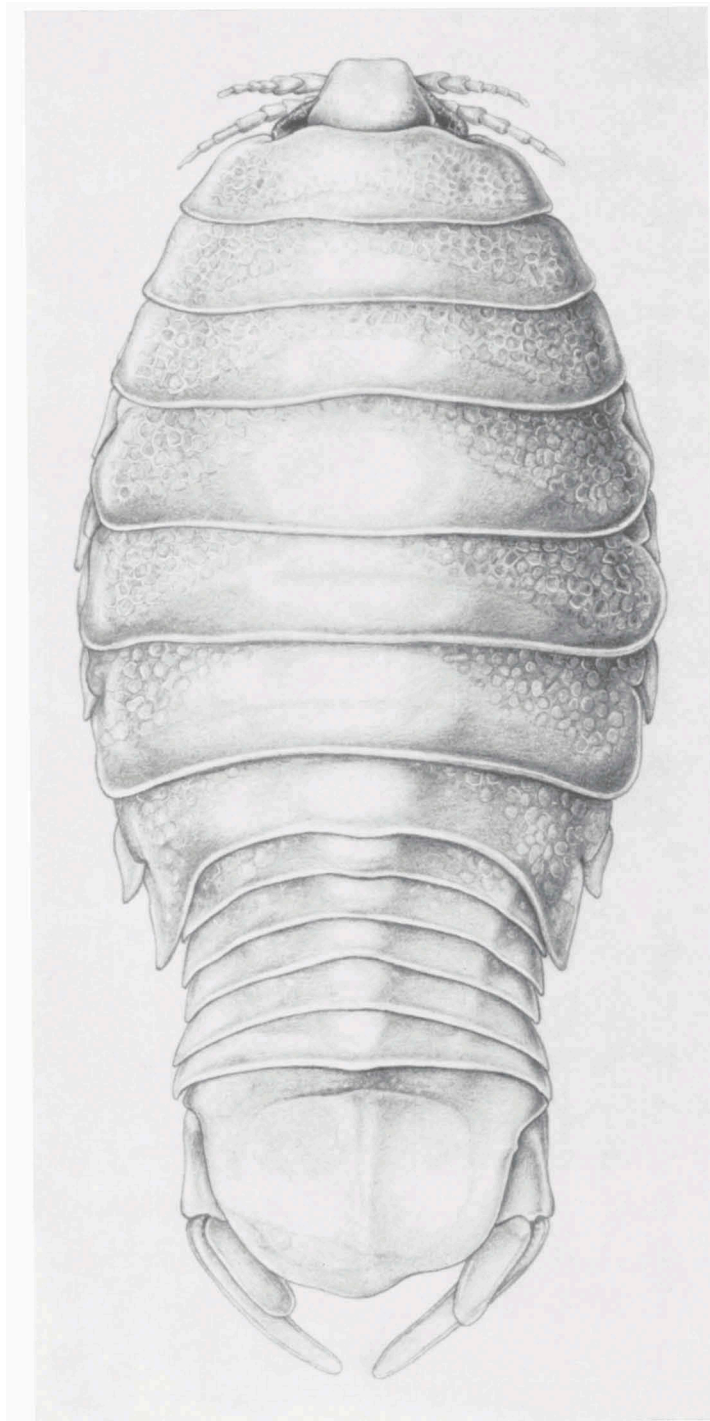
SUMMARY

A female specimen of *Anilocra physodes* (L.) (Crustacea Isopoda) was found parasitizing a specimen of the Black Sea-bream, *Spondyliosoma cantharus* (Gmelin) taken

in the southern North Sea at 53°33'N 4°02'E. This is the first certain record of the Isopod species from the North Sea.

LITERATUUR

- BELON, P., 1553. De aquatilibus, libri duo cum iconibus ad vivum ipsorum effigien, quoad eius fieri potuit, expressis: 1-448, figs.
- BENEDEN, P. J. VAN, 1861. Recherches sur les Crustacés du littoral de Belgique. Mém. Acad. Roy. Belgique, 33 (3): 1-174, pls. 1-21.
- , 1871. Les poissons des côtes de Belgique, leurs parasites et leurs commensaux. Mém. Acad. Roy. Belgique, 38 (4): i-xx, 1-100, pls. 1-6.
- HOLTHUIS, L. B., 1950. Isopodes et Tanaïdacs marins de la Belgique; remarques sur quelques espèces de la zone méridionale de la Mer du Nord. — Bull. Inst. Roy. Sci. nat. Belgique, 26 (53): 1-19, figs. 1-6.
- LEGRAND, J. J., 1952. Contribution à l'étude expérimentale et statistique de la biologie d'*Anilocra physodes* L. Arch. Zool. expér. gén., 89 (1): 1-55, figs. 1-14.
- NIERSTRASZ, H. F. & A. BRENDER À BRANDIS, 1930. Isopoda genuina. In: G. Grimpe & E. Wagler, Die Tierwelt der Nord- und Ostsee, 10 (e2): 57-133, figs. 1-85.
- MAITLAND, R. T., 1897. Prodrôme de la faune des Pays-Bas et de la Belgique flamande ou énumération systématique de tous les animaux y observés depuis 1679-1897 excepté les Araignées et les Insectes: i-ix, 1-62.
- RONDELET, G., 1554. Libri de piscibus marinis, in quibus verae piscium effigies expressae sunt. Quae in tota piscium historia contineantur, indicat elenchus pagina nona et decima: 1-583, figs.

Anilocra physodes (L.) van *Spondyllosoma cantharus* (Gmelin), Zuidelijke Noordzee,
53°33'N 4°02'E, 27 november 1964. x 4. J. Wessendorp fecit.